

Spis treści

Przedmowa	12
Potrzeba zmian w nauczaniu psychologii osobowości	12
Układ i zawartość książki	13
Od autora	16
Podziękowania	17
1. Wprowadzenie: naukowe badanie osobowości	19
Zawartość rozdziału	19
Trzy tradycje badawcze	20
Kliniczne badanie osobowości	20
Jean Charcot i jego uczniowie	20
Zygmunt Freud	22
Henry Murray	23
Carl Rogers i George Kelly	25
Zalety i wady metody klinicznej	26
Korelacyjna metoda badania osobowości	27
Sir Francis Galton i jego następcy	28
Raymond B. Cattell i Hans J. Eysenck	29
Pięcioczynnikowy Model Osobowości	30
Zalety i wady metody korelacyjnej	31
Eksperymentalne podejście do osobowości	32
Wilhelm Wundt, Hermann Ebbinghaus i Iwan Pawłow	32
John B. Watson, Clark Hull i B.F. Skinner	33
Podejście poznawcze	34
Zalety i wady metody eksperymentalnej	35
Wspólne cele, różne drogi	36
Zalety i wady każdej z trzech metod	36
Korzystanie z więcej niż jednej metody	38
Wspólne cele	42
Podstawowe pojęcia	43
Podsumowanie	44

1. Podstawowe składniki osobowości	47
2. Cechy jako składniki osobowości	49
Zawartość rozdziału	49
Psychologia cech Gordona W. Allporta	50
Psychologia cech osobowości Raymonda B. Cattella	52
Psychologia cech osobowości Hansa J. Eysencka	54
Pięcioczynnikowy Model Osobowości	58
Dowody	60
Podobieństwa międzykulturowe	60
Samoocenia i ocena innych ludzi	62
Motywy, emocje i kontakty interpersonalne	62
Diagnozowanie zaburzeń osobowości	65
Genetyka i teoria ewolucji	66
Spójność osobowości a problem osobowościowych i sytuacyjnych determinant zachowania	69
Czy zachowanie człowieka da się przewidzieć?	73
Krytyczne spojrzenie na cechy i analizę czynnikową	74
Czym jest cecha?	74
Ile cech i jakich?	75
Metoda – analiza czynnikowa	75
Opis czy wyjaśnienie?	76
Wniosek	76
Podstawowe pojęcia	76
Podsumowanie	77
3. Poznawcze składniki osobowości	79
Zawartość rozdziału	79
Style poznawcze	80
Prekursorzy poznawczego podejścia do osobowości: Kelly i Rotter	82
Teoria konstruktów osobistych Kelly'ego	82
Teoria społecznego uczenia się Rottera	86
Dwaj teoretycy po rewolucji poznawczej: Mischel i Bandura	88
Teoria społeczno-poznawczego uczenia się Mischela	88
Badania ilustrujące zależność zachowań ludzkich od określonych sytuacji	91
Teoria społeczno-poznawcza Bandury	95
Dodatkowe poznawcze składniki osobowości: schematy, atrybucje i przekonania	101
Schematy	102
Atrybucje	102
Przekonania	103
Analiza poznawczych składników osobowości	104
Podstawowe pojęcia	105
Podsumowanie	107

4. Motywacyjne składniki osobowości	109
Zawartość rozdziału	109
Teorie kija: popędowe teorie motywacji	111
Teoria popędów Freuda	111
Teoria bodźca – reakcji	114
Model potrzeby – presji Murraya	117
Teoria dysonansu poznawczego Festingera	123
Teorie marchewki-zachęty: motywacja pozytywna	126
Nota historyczna	126
Współczesne prace nad teorią celu	128
Poznawcze teorie motywacji: osioł Kelly'ego	130
Nacisk Kelly'ego na umiejętność przewidywania przyszłych wydarzeń	131
Modele atrybucji	132
Atrybucyjny model Weinera	132
Model myślenia o sobie i świecie zewnętrznym Carol Dweck	134
Dążenie do samorealizacji (<i>self-actualization</i>)	137
Uwagi na temat poznawczych składników osobowości	140
Relacja między składnikami osobowości: cechami, procesami poznawczymi i motywami	141
Podstawowe pojęcia	142
Podsumowanie	143
II. Rozwój osobowości	145
5. Geny czy środowisko?	147
Zawartość rozdziału	147
„Natura” osobowości: czynniki genetyczne	149
Tłumaczenie ewolucyjne	151
Preferencje w doborze partnera	152
Przyczyny zazdrości u mężczyzn i kobiet	153
Wyjaśnienia ewolucyjne	154
Genetyka zachowania	155
Wpływ środowiska	162
Współoddziaływanie genów i środowiska	169
Wpływ genów i środowiska na osobowość człowieka: wnioski	171
Podstawowe pojęcia	172
Podsumowanie	172
6. Podłużne badanie życia ludzkiego	174
Zawartość rozdziału	174
Teorie okresów rozwojowych osobowości	176
Psychoseksualne stadia rozwoju Freuda	176
Psychospołeczne stadia rozwoju Eriksona	178
Krytyka teorii stadiów rozwoju osobowości	181

Podłużne badania rozwoju	182
Stołość i zmienność w rozwoju osobowości	183
Przykłady badań podłużnych	185
Szwedzkie Badanie Rozwoju Indywidualnego Davida Magnussona	185
Badania podłużne Jacka i Jeanne Blocków	190
Relacje między rodzicami a dziećmi – projekt badawczy „Minnesota”	195
Dodatkowe dowody na rzecz względnej stołości i zmienności osobowości	200
Refleksje na temat stołości i zmienności osobowości oraz towarzyszących im procesów	201
Niektóre wnioski z badań podłużnych	202
Podstawowe pojęcia	204
Podsumowanie	205
 III. Badanie osobowości – wybrane zagadnienia	207
 7. Nieświadomość	209
Zawartość rozdziału	209
Przykłady	211
Rzut oka w przeszłość	216
Nieświadomość dynamiczna – ujęcie psychoanalityczne	217
Nieświadomość poznawcza	225
Wpływ nieświadomości na pamięć i spostrzeganie	225
Wpływ nieświadomości na uczucia i postawy wobec innych ludzi	226
Konstrukty osobiste chronicznie dostępne	229
Podsumowanie	229
Porównanie dynamicznej i poznawczej koncepcji nieświadomości	230
Implikacje badań nad nieświadomością dla samoopisowych metod badania osobowości	234
Wniosek	237
Podstawowe pojęcia	238
Podsumowanie	239
 8. Pojęcie Ja	240
Zawartość rozdziału	240
Dlaczego zajmować się Ja?	240
Temat Ja w perspektywie historycznej	241
Rozwój Ja	244
Oddzielenie Ja od innych ludzi i przedmiotów: spostrzeganie siebie	244
Rozwój samoświadomości	245
Podsumowanie prespektywy rozwojowej	247
Trzy poglądy na strukturę Ja	248
Fenomenologiczna teoria Carla Rogersa	248
Psychoanalityczna koncepcja Ja	250
Interpersonalna szkoła psychiatrii Sullivana	250
Teorie relacji z obiektem	250
Społeczno-poznawcza koncepcja Ja	252

Procesy motywacyjne ważne dla Ja: autoweryfikacja oraz autowaloryzacja (dbałość o samoocenę)	259
Porównanie społeczno-poznawczego i psychoanalitycznego podejścia do Ja	262
Różnice indywidualne w zakresie Ja i związanych z nim procesów	263
Koncepcja poczucia własnej skuteczności Bandury	264
Koncepcja samoobserwacji kontrolującej Snydera	267
Teoria kontroli oraz prywatnej i publicznej samoświadomości Carvera i Scheiera	268
Teoria ukierunkowań Ja Higginsa	270
Końcowe refleksje nad Ja	273
Podstawowe pojęcia	274
Podsumowanie	275
9. Od myślenia do działania	276
Zawartość rozdziału	276
Racjonalne podejmowanie decyzji: model oczekiwania-wartości	278
Model celowego zachowania sformułowany przez Tolmana	278
Badania Lewina nad poziomem aspiracji	279
Model oczekiwania-wartości Rottera	279
Stalność i zmienność zachowań: w stronę teorii celów	281
Cel, samoregulacja i działanie: programy badawcze	287
Model celów i standardów oraz samoregulacji Bandury	287
Projekty i dążenia osobiste oraz zadania życiowe	293
Koncepcja projektów osobistych Little'a	293
Badania Emmons'a nad dążeniami osobistymi	295
Badania zadań życiowych prowadzone przez Nancy Cantor	299
Elementy wspólne, różnice oraz pytania bez odpowiedzi	304
Załamanie się samoregulacji i problem wolnej woli	305
Podstawowe pojęcia	308
Podsumowanie	309
10. Emocje, zdolności adaptacyjne i stan zdrowia	310
Zawartość rozdziału	310
Ujęcie emocji w tradycyjnej teorii osobowości	311
Teoria psychoanalityczna	311
Teoria fenomenologiczna Carla Rogersa	312
Teoria cech	312
Teoria społeczno-poznawcza	313
Główna rola emocji w funkcjonowaniu osobowości	313
Teoria emocji podstawowych	314
Emocje a zdolności adaptacyjne	320
Emocje i zdolności adaptacyjne a stan zdrowia	326
Optymizm a zdrowie: potęga myślenia pozytywnego	329
Neurotyczność a afektywność negatywna	334

Wypieranie myśli i uczuć: co się dzieje, kiedy ludzie próbują czegoś nie myśleć lub nie odczuwać?	336
Badania Wegnera nad skutkami stłumienia myśli	336
Badania Pennebaker'a nad skutkami tłumienia emocji	338
Podsumowanie	344
Wniosek	345
Podstawowe pojęcia	345
Podsumowanie	346
11. Nieprawidłowe funkcjonowanie osobowości a procesy zmiany	347
Zawartość rozdziału	347
Opis, interpretacja i przeciwdziałanie	348
Teoria cech	349
Teoria cech Eysencka	349
Pięcioczynnikowy Model Osobowości (PMO) a zaburzenia osobowości	350
Dwa przykładowe zastosowania	350
Zastosowanie PMO do badania zaburzeń w stosunkach międzyludzkich	351
Opis, interpretacja i przeciwdziałanie nieprawidłowościom w funkcjonowaniu osobowości a PMO	352
Model cech osobowości a zaburzenia osobowości: podsumowanie	354
Teoria psychoanalityczna	354
Psychopatologia	345
Teoria relacji z obiektem	356
Osobowość narcystyczna: porównanie z teorią cech	356
Relacje z obiektem, przywiązanie a depresja	357
Zmiana terapeutyczna	360
Opis, interpretacja i przeciwdziałanie zaburzeniom w funkcjonowaniu osobowości a model psychoanalityczny	362
Koncepcje społeczno-poznawcze	363
Teoria konstruktów osobistych Kelly'ego	363
Teoria społeczno-poznawcza Bandury	365
Poznawcza teoria i terapia Becka	366
Badania skuteczności	368
Terapia poznawcza: przeszłość, teraźniejszość i przyszłość	370
Mechanizmy społeczno-poznawcze w psychopatologii	370
Opis, interpretacja i przeciwdziałanie zaburzeniom w funkcjonowaniu osobowości a model poznawczy	373
Zagadnienia ważne przy analizie zaburzeń osobowości oraz zmiany terapeutycznej	374
Zależność od czynników sytuacyjnych	374
Aspekt systemowy	375
Rola nieświadomości	375
Poznanie, afekt, zachowanie	376
Techniki psychoterapeutyczne a proces zmiany	376

Porównanie różnych modeli	379
Podstawowe pojęcia	380
Podsumowanie	380
12. Ocena osobowości	383
Zawartość rozdziału	383
Ocena kadr przez Office of Strategic Services	384
Rodzaje informacji	387
Jeszcze raz o rzetelności i trafności	389
Niektóre pytania ważne dla oceny osobowości	394
Relacje między samoopisami a charakterystykami sporządzanymi przez obserwatorów	394
Możliwość celowych zafalszowań	397
Między wyobraźnią a zachowaniem	400
Użyteczność oceny osobowości w prognozowaniu	402
Różnorodność a ocena osobowości	407
Związek między teorią a oceną osobowości	409
Wnioski	412
Podstawowe pojęcia	413
Podsumowanie	413
13. Zakończenie: aktualne problemy oraz perspektywy psychologii osobowości	415
Zawartość rozdziału	415
Definicja osobowości	415
Strategie badawcze	417
Szczegółowość a ogólność	419
Natura i wychowanie, geny i kultura	420
Stołość a zmienność	422
Zakres i centrum teorii osobowości a zakres badań i dokładność	424
Spoleczne i polityczne aspekty teorii oraz badania osobowości	425
Perspektywy na przyszłość	427
Podsumowanie	427
Bibliografia	429
Indeks nazwisk	455
Indeks rzeczowy	459
Spis zdjęć i rycin	464